

Наставни материјал за образовни профил Економски техничар

Школа	Средња економска школа, Лозница
Датум	20.03.2020. година
Разред и одељење	I-1
Наставник	Бојана Ковач
Наставни предмет	Хемија
Наставна тема	Биолошки важна једињења
Редни број часа Наставна јединица - тип часа	49. Угљени хидрати. Моносахариди - утврђивање

Драги ученици, у оквиру данашњег часа утврђивања прво да се кроз презентацију подсетимо градива хемије из основне школе кликом на линк:

<https://www.slideshare.net/bibutor/bioloki-vana-organska-jedinjenja-ugljeni-hidrati-33726927>

Ако неко од ученика има техничких потешкоћа са покретањем презентације, може се информисати из уметнутог текста испод (**Прилог 1**) или из поузданих извора литературе, преко Интернета...

Очекивани проблеми и могућа решења:

Од ученика се очекује да пажљиво изучи презентацију или текст и да конкретне и тачне одговоре у задацима.

Уколико се догоди да појединим ученицима нису довољно јасна постављена питања и инструкције за активности током часа, наставница ће исте поновити, уз обраћање путем мејла или преко Viber групе, креиране у сврху сарадње током реализације наставе на даљину.

ПОДСЕТНИК!

По обавештењу и одлуке донете од стране Министарства сутра су по распореду часови од понедељка, тако да и сутра очекујте наставни материјал на сајту школе од мене. Сутра очекујте и радни лист са задацима за вежбање и домаћи задатак.

Поздрав свима!

Прилог 1 : Прекуцани текст као помоћ за ученике који из техничких разлога не могу да отворе презентацију (слајдове)

Monosaharidi, disaharidi i polisaharidi

Prema složenosti molekula, ugljeni hidrati se dele na :

1. PROSTE- MONOSAHARIDI - hidrolizom se ne mogu razložiti na prostije

2. SLOŽENE:

2a) DISAHARIDI- sastoje se od dva molekula prostih ugljenih hidrata- monosaharida.

2b) POLISAHARIDI- sastoje se od više molekula monosaharida i mogu se hidrolizom razložiti na prostije monosaharide.

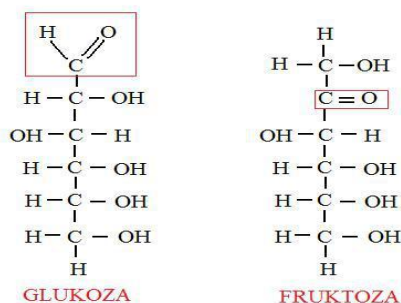
I Monosaharidi (prosti ugljeni hidrati) su polihidroksilni aldehidi ili polihidroksilni ketoni, koji sadrže dve ili više hidroksilnih grupa i jednu aldehydnu grupu - *aldoze* ili keto grupu - *ketoze*. Monosaharidi mogu da sadrže od 3 do 7 atoma ugljenika, pa se na osnovu broja C - atoma dele na : trioze, tetraze, pentoze, heksoze i heptoze.

Najvažniji monosaharidi su :

GLUKOZA ili groždani šećer ili dekstroza - molekul se sastoji iz 6 C-atoma (heksoza) i ima aldehydnu grupu (aldoza). To je najrasprostranjeniji šećer u prirodi - kao slobodan u biljkama, posebno u grožđu, u krvi čoveka, ili u sastavu drugih oligo ili polisaharida i drugih jedinjenja. Povećana koncentracija glukoze u krvi dovodi do šećerne bolesti – dijabetesa.

Molekulska masa glukoze je $C_6H_{12}O_6$

Strukturne formule molekula glukoze (levo) i molekula fruktoze (desno).

FRUKTOZA ili voćni šećer - molekul ima 6 C-atoma (heksoza) i keto grupu (ketoza) i svrstava se u heksoketoze. U prirodi se nalazi najčešće u voću i medu i kao sastavni deo oligo i polisaharida.

Molekulska masa glukoze je $C_6H_{12}O_6$

II Oligosaharidi (složeni ugljeni hidrati) su složeni šećeri čiji molekuli u svom sastavu imaju od 2 do 10 molekula monosaharida.

Disaharidi su oligosaharidi sa 2 vezana ostatka molekula monosaharida.

Najvažniji disaharidi su:

- 1) **Saharoza ili beli šećer** nastaje hemijskom reakcijom vezivanja molekula glukoze i fruktoze.
- 2) **Laktoza ili mlečni šećer** nastaje hemijskom reakcijom vezivanja molekula glukoze i

galaktoze.

3) **Maltoza** nastaje hemijskom reakcijom vezivanja 2 molekula glukoze.

* **Invertni šećer** je smeša glukoze i fruktoze i nalazi se u medu.

III Polisaharidi su složeni ugljeni hidrati sastoje se od velikog broja vezanih monosaharida. Veoma su rasprostranjeni u živom svetu, služe kao:

- a) rezerve-skladišta hrane, b) izvor energije, c) izgrađuju zidove biljnih ćelija i glavni su sastojci skeleta školjki i oklopa rakova i insekata.

Najvažniji polisaharidi su:

- 1) **SKROB** sakuplja se u korenu, semenu ili plodovima **biljaka** u obliku zrnaca i biljkama služi kao **skladište- rezervna energija**.

Pri ishrani namirnicama bogatim skrobom, oslobađa se ta uskladištena energija koju naše ćelije koriste za svoje potrebe.

Namirnice bogate skrobom : žitarice, krompir, pirinač, mahunarke (pasulj, grašak), voće,...

*Prisustvo skroba npr. iz krompira dokazuje se uz pomoć rastvora joda u kalijum-jodidu koji doda par kapi na sveže isečen krompir, taj deo postaje plavo obojen. Plava boja je dokaz da je skrob prisutan u krompiru.

- 2) **CELULOZA** ima **gradivnu ulogu u biljkama**, gradi ćelijske opne viših biljaka. Skrob i celuloza su biološki polimeri (veliki molekuli) sagrađeni od velikog broja monomera. I kod skroba i kod celuloze, monomer od koga su sagrađeni je isti - **GLUKOZA**, ali između njih ipak postoji velika razlika. Ta razlika potiče od načina na koji su monomerne jedinice glukoze povezane, odnosno od njihovog prostornog rasporeda. Molekuli celuloze su takođe polimeri glukoze, ali su oni povezani u dugačke lance, bez bočnih nizova. Celuloza ima oblik niti ili konca. **Ljudski organizam nema enzime koji mogu da vare celulozu**. Ona je ipak značajna u ishrani jer poboljšava rad creva.
Biljke bogate celulozom su : pamuk, lan, konoplja.

- 3) **GLIKOGEN** je **polisaharid životinja** i služi im kao **rezerva energije** nastale unetom hranom.

Fizičke osobine ugljenih hidrata

1. *agregatno stanje*: monosaharidi i disaharidi su bele, čvrste supstance, slatkog ukusa a polisaharidi su bez ukusa.
2. *rastvorljivost u vodi*: monosaharidi i disaharidi se odlično rastvaraju u vodi, polisaharidi se ne rastvaraju u vodi - skrob vrlo malo pri zagrevanju, celuloza nikako.

Primena ugljenih hidrata:

* **ISHRANA** – glukoza, fruktoza, skrob obezbeđuju više od polovine dnevnih potreba organizma za **energijom**.

* **TEKSTILNA VLAKNA** - biljnog porekla izgrađena su od **celuloze** iz pamuka, konoplje, lana.. * **PAPIR** - izgrađen od **celuloze**, najčešće iz drveta. Da bi sačuvali šume treba reciklirati stari papir.

* **PLASTIČNE MASE** - neke plastične mase proizvode se od celuloze.

* **BIOPLASTIKA** - plastika proizvedena od celuloznih vlakana iz banana i ananasa. Ima mnogo bolja svojstva od drugih plastičnih masa.